

Dilimizin saflığını qorumaq hər birimizin borcudur

"Xalqı xalq edən, milləti millət edən onun ana dilidir".

**Heydər Əliyev,
Ümummilli Lider**

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev 5 yanvar 2026-cı ildə yerli televiziya kanallarına verdiyi müsahibəsində dövlətimizin xarici və daxili siyasətinin əsas prioritetlərindən söz açmaqla yanaşı, varlığımız, kimliyimiz, milli-mənəvi sərvətimiz olan dövlət dilimizin - Azərbaycan dilinin saflığının qorunması məsələsinə də toxunmuşdur. Ölkə başçısı bu olduqca vacib və əhəmiyyətli məsələ ilə bağlı demişdir: "Azərbaycan dilini qorumaq hər birimizin vəzifəsidir. Bunu mən tam əminliklə deyirəm və hamını bu mübarizəyə dəvət edirəm".

Ölkə başçısı müsahibəsində dövlət atributlarından biri olan Azərbaycan dilində xarici kəlmələrin işlədilməsi hallarına da öz münasibətini bildirmişdir: "Xarici kəlmələr dilimizi pozur, zənginləşdirmir və milli kimliyimizi də sarsıdır, damcı-damcı, yavaş-yavaş".

Qeyd etmək lazımdır ki, Azərbaycan dilinin dövlət dili kimi inkişafı və saflığının qorunması məsələsinə Azərbaycan xalqının Ümummilli Lideri Heydər Əliyev də böyük əhəmiyyət vermiş və bu istiqamətdə bir sıra fərmanlar imzalamışdır. Ana dilimizin böyük hamisi və qayğıkeşi olan Ulu öndər demişdir: "Bizim ən böyük sərvətimiz ondan ibarətdir ki, dilimiz yaşayır və zənginləşir. Azərbaycan ədəbi dilinin saflığına daim qayğı göstərilməlidir". Ulu Öndərin layiqli varisi Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev də milli kimliyimiz, varlığımız, qürur mənbəyimiz olan dilimizin saflığının qorunmasını daima diqqət mərkəzində saxlamış və birbaşa bu məsələ ilə bağlı bir sıra sərəncamlara imza atmışdır.

Dövlətimizin dilimizə göstərdiyi bu cür diqqət və qayğısına baxmayaraq, təəssüf hissi ilə qeyd etmək lazımdır ki, reklamlarda, sosial şəbəkələrdə, internet resurslarında, ayrı-ayrı özəl televiziya kanallarında və mətbuat orqanlarında hələ də ədəbi dilimizin normalarının pozulması, xüsusilə də yerli-yersiz əcnəbi kəlmələrin işlədilməsi hallarına təsadüf edirik. Bu cür xoşagəlməz halların qarşısının alınması və problemin birdəfəlik və kökündən həlli məsələsi bir çoxları kimi bizi də bir ziyalı, dilçi mütəxəssis və ən başlıcası, Azərbaycan vətəndaşı kimi çox düşündürmüş və narahat etmişdir. Hesab edirik ki, bu ciddi problem aradan qaldırmaq üçün ilk növbədə maarifləndirmə işini gücləndirmək lazımdır. Hər bir Azərbaycan vətəndaşı bilməlidir ki, onun dili dünyanın ən qədim və zəngin dillərindən biridir. Dünya ədəbiyyatı xəzinəsinin nadir incilərindən olan "Kitabi-Dədə Qorqud" dastanı (VII əsr) bu dildə yazıya alınmışdır. Eləcə də çoxsaylı və rəngarəng digər folklor nümunələrimiz, İmadəddin Nəsimi və Məhəmməd Füzuli, Şah İsmayıl Xətai və Molla Pənah Vəqif və onlarca söz ustaları bənzərsiz poeziya örnəklərini bu dildə qələmə almışlar.

İkinci bir vacib və əhəmiyyətli məqam: bizim hər birimiz övladlarımızı körpə yaşlarından ana dilimizə sevgi ruhunda böyütməlik, uşaqlarımızda dilimizə olan məhəbbət duyğularını daha da gücləndirməliyik. Belə yerdə görkəmli ədəbiyyatşünas və maarifçi ziyalı Fəridun bəy Köçərlinin aşağıdakı sözlərini yada salmaq yerinə düşər: "Ananın südü bədənə mayası olduğu kimi, ananın dili də ruhun qidasıdır. Hər kəs öz anasını və vətəninə sevdidiyi kimi, ana dilini də sevir".

Azərbaycan dili qədimliyi və zəngin söz ehtiyatı ilə yanaşı, həm də ahəngdarlığı və axıcılığı, musiqiliyi və şeirliyi ilə dünyanın seçkin dilləri sırasında özünəməxsus yer tutur. Belə bir dili sevmək və bu dildə danışmaq özünə fəxr və iftixar bilmək mümkün deyil. Azərbaycan xalqının Ümummilli Lideri Heydər Əliyev dilimizin bu özəl keyfiyyətini xüsusi olaraq vurğulayaraq demişdir: "Dilimiz çox zəngin və ahəngdar dildir, dərin tarixi köklərə malikdir. Şəxsən mən öz ana dilimi çox sevir və bu dildə danışmağımla fəxr edirəm".

Düşünürük ki, xalqımızın böyük oğlu, müstəqil Azərbaycan dövlətinin qurucusu Heydər Əliyevin bu sözləri hamımız üçün nümunə olmalıdır. Hər birimiz ana dilimizi sevməli və bu dildə danışmağımızla fəxr etməliyik. Belə olarsa, ədəbi dilimizin saflığının qorunması ilə bağlı problemlər də aradan qalxar.

Problemin həllinin daha bir yolunu bəzi saytlarda və televiziya kanallarında, eləcə də mətbuat orqanlarında çalışan ayrı-ayrı jurnalistlərin peşəkarlığının artırılmasında görürük. Düşünürük ki, bu sahədə də müəyyən problemlər nəzərə çarpır. Fikrimizə sübut olaraq iki kiçik nümunəni diqqətə çatdırırıq. Son dövrdə bəzi televiziya kanallarının altıyazılarında "səbiq" sözü tez-tez gözə dəyir: Səbiq prezident, səbiq nazir, səbiq rəis və s. Fikrimizcə, ərəb mənşəli "səbiq" sözünün mənası ayrılıqda bir çoxları üçün aydın deyil. "Səbiq" sözünün dilimizdə tam qarşılığı var: "keçmiş". Buna görə də "səbiq" əvəzinə "keçmiş" sözünü işlətmək daha məqsədəuyğundur: keçmiş

prezident, keçmiş nazir, keçmiş rəis və s.

Başqa bir nümunə: bir-iki il öncə hansısa bir saytda işləyən xanım mənə zəng edərək hirsli dedi: - Orfoqrafiya lüğətində niyə "misli" sözü yoxdur? Adını unutduğum cavan xanıma (səsindən hiss olunurdu ki, yeniyetmədir) dedim ki, bu sözün kökü "misli" lüğətdə var. "Misli" sözündəki "-i" mənsubiyyət şəkilçisidir. Sözlər lüğətdə kök və başlanğıc forma şəklində verilir. Xanım qız əl çəkməyərək soruşdu: "-i" nə şəkilçisidir? Dedim ki, mənsubiyyət, ya da izafət. Xanım etirazla dedi: -Bəs onda niyə hər yerdə "misli" yazılır?... Bu məsələdə xanım, doğrudan da, haqlı idi: şəhərdə ayrı-ayrı işə obyektlərinin şüşələrində "misli" sözü iri hərflərlə yazılmışdı... Qeyd edək ki, ərəb mənşəli "misli" sözü kimi, bərabər, oxşar, tay deməkdir: misli Koroğlu = Koroğlu kimi; Bunun misli (bərabəri, tayı) yoxdur və s.

Bir neçə il öncə çayxanaların qabağında gözümə dəyən "misli" sözünün mənası, düzü, bizim üçün də bir qədər qaranlıq qaldı. Onu da əlavə edək ki, "misli" sözü daha çox klassik ədəbiyyatda "bərabər" ləksik vahidi ilə qoşa işlənir: Dünyada onun misli-bərabəri tapılmaz.

Bu məsələni yada salmaqda əsas məqsədimiz bəzi gənc jurnalistlərin peşəkarlığı və dilbilmə qabiliyyətinin heç də arzuolunan səviyyədə olmamasını diqqətə çatdırmaqdır. Hər halda hesab edirik ki, bu sahədə müəyyən çatışmazlıqlar vardır. Bu problemin həllinə gəldikdə isə düşünürük ki, gənc jurnalistlərin işə qəbulu zamanı onların dilbilmə və peşəkarlıq səviyyəsinin yoxlanılması işin xeyrinə olar. Yeri gəlmişkən onu da qeyd edək ki, dilimizə yatsıyan ərəb və fars mənşəli bəzi qəliz sözlərdən yaxa qurtarmağın vaxtı çatmışdır. "Müvəffəqiyyət", "müqəddimə", "təxliyə", "mündəricat", "naminə" və s. bu qəbildən olan sözlərdir. Onların yerinə "uğur", "giriş" və ya "ön söz", "boşaldılma", "kitabın içindəkilər", "uğrunda", "yolunda" sözlərini işlətmək məqsədəuyğundur.

İkinci bir təklif və ya tövsiyəmiz: media işçiləri ilə dilçi mütəxəssislər arasındakı əlaqələr gücləndirilməli, bu yöndə vaxtaşırı müvafiq tədbirlər keçirilməlidir. Hesab edirik ki, bəzi televiziya kanallarına dilçi-üslubçu mütəxəssislərin bu işə cəlb edilməsi də məqsədəuyğun olar.

Problemlə bağlı onu da qeyd etmək lazımdır ki, mövcud çatışmazlıqların kökündə dilçiliyin nitq mədəniyyəti sahəsi üzrə biliklərin yetərinə olmaması dayanır. Buna görə də fikrimizcə, bütün ali təhsil ocaqlarında "Nitq mədəniyyəti" fənninin lazımi səviyyədə tədrisi məqsədəuyğun olar.

Dilimizin saflığının qorunması ilə bağlı daha bir məsələni qeyd etmək istəyirik. Vaxtilə Azərbaycan dövlət televiziyasında, eləcə də ictimai televiziya "Azərbaycan dili" verilişi fəaliyyət göstərirdi. Həmin verilişləri bərpa etmək və nitq mədəniyyəti məsələlərinə daha geniş yer ayırmaq da sözügedən problemin aradan qaldırılması üçün faydalı olar.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin 5 yanvar 2026-cı il tarixdə yerli televiziya kanallarına verdiyi müsahibədə ayrıca yer ayırdığı dilimizin qorunması ilə bağlı məsələyə dair bu kiçik qeydlərimizin sonunda onu da xatırlatmaq, diqqətə çatdırmaq istəyirik ki, dil hər bir xalqın ən böyük milli-mənəvi sərvətlərindən biri sayılır. Bu əvəzsiz milli sərvəti qorumaq, onun keşiyində ayıq-sayıq dayanmaq isə hər bir kəsin, hər birimizin borcudur. Gəlin hamılıqla dilimizi - milli sərvətimizi qoruyaq.

Möhsün NAĞİSOYLU
Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının
müəviri, akademik